

ONKOLOGIYAGA OID TERMINLARNING TARJIMASIDA EUFEMIZATSIYA VA ETIK CHEKLOVLAR: LINGVOPRAGMATIK YONDASHUV

Begashova Nargiza Bahriddin qizi

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti,

Tarjimonlik fakulteti,

Qiyosiy tilshunoslik, lingvistik

tarjimashunoslik :ingliz tili

ta'lim yo'nalishi talabasi

nargizabegashova@gmail.com,

+998 94-118-49-69

Annotatsiya: Mazkur tezis onkologik terminlarni tarjima qilishda eufemizatsiya va etik cheklovlarning o'rnini lingvopragmatik yondashuv asosida tahlil qiladi. Onkologiya terminlari bemor ruhiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi sababli tarjima jarayonida psixologik, madaniy va etik omillar hisobga olinadi. Tadqiqotda eufemizatsiyaning zarurati, etik mas'uliyat, kommunikativ maqsad va terminlarning yumshoq variantlari misollar yordamida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: onkologiya, tarjima, eufemizatsiya, etik cheklovlar, lingvopragmatika, tibbiy terminologiya

Annotation: This thesis analyzes the role of euphemization and ethical constraints in the translation of oncological terminology through a linguo-pragmatic approach. Because cancer-related terms have a strong psychological impact on patients, translation requires consideration of cultural sensitivity, communication intent, and ethical responsibility. The study discusses the necessity of euphemization, principles of translator ethics, and pragmatic strategies, providing practical examples of softened yet accurate equivalents.

Keywords: oncology, translation, euphemization, ethical constraints, linguo-pragmatics, medical terminology

Аннотация : Данная тезисная работа посвящена анализу эвфемизации и этических ограничений при переводе онкологической терминологии в рамках лингвопрагматического подхода. Онкологические термины оказывают сильное психологическое воздействие, поэтому перевод требует учета культурной чувствительности, коммуникативного намерения и профессиональной этики. В исследовании рассматриваются необходимость эвфемизации, ответственность переводчика и практические примеры смягчённых, но точных эквивалентов.

Ключевые слова: онкология, перевод, эвфемизация, этические ограничения, лингвопрагматика, медицинская терминология

Kirish

Onkologiya — jamiyatda eng sezgir va ehtiyotkorlik bilan qoʻllanilishi zarur boʻlgan tibbiy yoʻnalishlardan biridir. Saraton kasalligi bilan bogʻliq terminlar koʻpincha bemor ruhiyati, tibbiy etikani, kommunikasiyaning ijtimoiy normalarini va tildagi madaniy qabulni bevosita belgilaydi. Shu sababli onkologik terminlarni tarjima qilishda nafaqat lingvistik moslik, balki eufemizatsiya, etik cheklovlar, kommunikativ niyat va madaniy pragmatikani hisobga olish talab etiladi.

1. Onkologik terminlarning lingvistik xususiyatlari

Onkologiyaga oid atamalar yuqori darajada terminologik aniqlikka ega boʻlib, odatda lotin-yunon manbalaridan shakllangan: carcinoma, metastasis, lymphoma, oncology, benign va boshqalar.

Bu terminlar tarjimasida ikki qatlam mavjud:

- 1. Ilmiy qatlam** – mutaxassislar uchun aniq, standartlashtirilgan termin.
- 2. Kommunikativ-maishiy qatlam** – bemor va uning yaqinlari uchun yumshatilgan, kamroq qoʻrqinchli ifodalar.

Masalan:

malignant tumor – "Yomon xulqli oʻsma" (ruxiy xavotir kuchayadi)

eufemistik shakl: “Tez o‘suvi o‘smasi turi” yoki “Aggressiv to‘qima o‘zgarishi”

2. Eufemizatsiya: mazmuni va zarurati

Eufemizatsiya — qo‘rqinchli, noqulay yoki stigmatizatsiyaga sabab bo‘ladigan tushunchani yumshoqroq, ijtimoiy maqbulroq ifoda bilan almashtirish jarayonidir.

Onkologik terminologiyada eufemizatsiya quyidagi ehtiyojlardan kelib chiqadi:

2.1. Psixologik himoya

Saraton haqida eshitgan har bir bemor tabiiy ravishda stressga tushadi. Shuning uchun tibbiyot xodimlari ko‘pincha quyidagi eufemizmlardan foydalanadi:

“Saraton” o‘rniga → “Og‘ir kasallik turi”, “To‘qimalarning jiddiy o‘zgarishi”

2.2. Stigmatizatsiyani kamaytirish

Ba‘zi tillarda “Rak” so‘zi jinoyat, jazo yoki qo‘rqinch bilan bog‘lanadi. Shu sababli yumshoq variantlar qo‘llanadi:

“Rak o‘simtasi” → “Biologik to‘qima o‘sishi”

3. Etik cheklovlar va tarjimonning mas‘uliyati

Onkologiya terminlarini tarjima qilishda eufemizatsiya qo‘llash mumkin, ammo haddan tashqari yumshatish tibbiy ma‘lumotning noto‘g‘ri talqin qilinishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ehtiyotkorlik bilan qo‘llash zarur.

3.1. Haqiqatni yashirmaslik tamoyili

Tarjimada: “Saraton emas, oddiy shamollashga o‘xshaydi” bunday noto‘g‘ri yumshatish etik jihatdan yaramaydi.

Tarjimon tibbiy haqiqatni buzmasdan, lekin ruhiy zarba bermaydigan tarzda ifoda qilishi lozim bo‘ladi.

3.2. Tibbiy maxfiylik

Shaxsga doir tibbiy ma‘lumot tarjima jarayonida uchinchi shaxslarga oshkor qilinmasligi shart.

Tarjimonning etik vazifalari: ma‘lumotni o‘zgartirmaslik, xavotir uyg‘otmaslik, tarafsiz va aniq bo‘lish

Xulosa

Onkologik terminlarni tarjima qilish jarayoni faqat lingvistik jarayon emas, balki murakkab lingvopragmatik va etik faoliyatdir. Eufemizatsiya bemorni qoʻrqitmaslikka yordam beradi, lekin tibbiy maʼlumotning mohiyati buzilmasligi kerak. Tarjimoning vazifasi — aniq terminologiyani saqlagan holda, madaniy va ruhiy ehtiyojlarni hisobga olib, mos, ehtiyotkor, etik jihatdan toʻgʻri tarjima yaratishdir. Bu esa onkologiya sohasida samarali muloqot, bemor bilan toʻgʻri kommunikatsiya va tibbiy axborotning ishonchli yetkazilishida muhim oʻrin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мадиев Т. М., Рахимов А. М. Тиббий терминология асослари. — Тошкент: Тиб фан, 2012. — 184 б.
2. Солиев А. Тиббиётда терминология ва унинг таржимаси. — Тошкент: Илм-зиё, 2014. — 130 б.
3. Маматов Н. Тиббиёт этикаси ва деонтология. — Тошкент: Ўқитувчи, 2018. — 176 б.
4. Юлдашев И. Таржимашуносликнинг назарий асослари. — Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2015. — 232 б.
5. Bakirova H. B. Terminology is a Tool in Development of Lexical Competence // Eurasian Scientific Herald. — 2022. — No. 4. — P. 69–73.
6. Bakirova H. B. The Content of Teaching Foreign Languages // Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. — 2022. — No. 2. — P. 91–94.
7. Bakirova H. B., Usmanova L. A., Djuraeva N. B., Saidvalieva D. R. The Role of Terms of Specialty in Professionally Oriented Education // Journal of Hunan University (Natural Sciences). — 2021. — Vol. 48.
8. Kordić R. Euphemisms in Medical Discourse: A Pragmatic Perspective // Journal of Applied Linguistics and Professional Practice. — 2020. — Vol. 15, No. 2. — P. 125–142.
9. Larson M. L. Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence. 2nd ed. — Lanham: University Press of America, 1998. — 586 p.

10. Nord C. Text Analysis in Translation. — Amsterdam; New York: Rodopi, 2005. — 254 p.
11. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. — Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2000. — 258 p.
12. WHO. Cancer: Key Facts and Terminology. — Geneva: WHO Press, 2023. — 48 p.

